

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके प्रथमः प्रपाठकः ॥

ब्रह्म सन्धत्तं तन्मै जिन्वतम्। क्षत्रं सन्धत्तं तन्मै जिन्वतम्।
इषं सन्धत्तं तां मै जिन्वतम्। ऊर्जं सन्धत्तं तां मै
जिन्वतम्। रयिं सन्धत्तं तां मै जिन्वतम्। पुष्टिं सन्धत्तं तां
मै जिन्वतम्। प्रजां सन्धत्तं तां मै जिन्वतम्। पशून्सन्धत्तं
तान्मै जिन्वतम्। स्तुतोऽसि जनधाः। देवास्त्वा शुक्रपाः
प्रणयन्तु॥१॥

सुवीराः प्रजाः प्रज्जनयन्परीहि। शुक्रः शुक्रशौचिषा।
स्तुतोऽसि जनधाः। देवास्त्वा मन्थिपाः प्रणयन्तु। सुप्रजाः
प्रजाः प्रज्जनयन्परीहि। मन्थी मन्थिशौचिषा। सञ्जग्मानौ
दिव आपृथिव्यायुः। सन्धत्तं तन्मै जिन्वतम्। प्राणं सन्धत्तं
तं मै जिन्वतम्। अपानं सन्धत्तं तं मै जिन्वतम्॥२॥

व्यानं सन्धत्तं तं मै जिन्वतम्। चक्षुः सन्धत्तं तन्मै
जिन्वतम्। श्रोत्रं सन्धत्तं तन्मै जिन्वतम्। मनः सन्धत्तं
तन्मै जिन्वतम्। वाचं सन्धत्तं तां मै जिन्वतम्। आयुः स्थ
आयुर्मे धत्तम्। आयुर्यज्ञाय धत्तम्। आयुर्यज्ञपतये धत्तम्।
प्राणः स्थः प्राणं मै धत्तम्। प्राणं यज्ञाय धत्तम्॥३॥

प्राणं यज्ञपतये धत्तम्। चक्षुः स्थश्चक्षुर्मे धत्तम्। चक्षुर्यज्ञाय

धत्तम्। चक्षुर्यज्ञपतये धत्तम्। श्रोत्रं स्थः श्रोत्रं मे धत्तम्। श्रोत्रं
यज्ञाय धत्तम्। श्रोत्रं यज्ञपतये धत्तम्। तौ देवौ शुक्रामन्थिनौ।
कल्पयन्तं दैवीर्विशः। कल्पयन्तं मानुषीः॥४॥

इषमूर्जमस्मासु धत्तम्। प्राणान्पशुषु। प्रजां मयि च यजमाने
चा। निरस्तः शण्डः। निरस्तो मर्कः। अपनुत्तौ शण्डामर्कौ
सहामुना। शुक्रस्य समिदसि। मन्थिनः समिदसि। स प्रथमः
सङ्कृतिर्विश्वकर्मा। स प्रथमो मित्रो वरुणो अग्निः। स प्रथमो
बृहस्पतिश्चिकित्वान्। तस्मा इन्द्राय सुतमा जुहोमि॥५॥

नयन्त्वपानं सन्धत्तं तं मे जिन्वतं प्राणं यज्ञाय धत्तं मानुषीरग्निद्वे च॥ (ब्रह्म क्षत्रं तदिषमूर्जं
रयिं पुष्टिं प्रजां तां पशून्तान्सन्धत्तं तत्प्राणमपानं व्यानं तं चक्षुः श्रोत्रं मनस्तद्वाचं ताम्।
इषादिपञ्चके वाचं तां मे पशून्सन्धत्तं तान्मे प्राणादित्रितये तं मेऽन्यत्र तन्मे)॥—[१]

कृत्तिकास्वग्निमादधीत। एतद्वा अग्नेर्नक्षत्रम्। यत्कृत्तिकाः।
स्वायामैवैनं देवतायामाधाय। ब्रह्मवर्चसी भवति। मुखं वा
एतन्नक्षत्राणाम्। यत्कृत्तिकाः। यः कृत्तिकास्वग्निमाधत्ते। मुख्यं
एव भवति। अथो खलु॥६॥

अग्निनक्षत्रमित्यपंचायन्ति। गृहान् ह दाहुको भवति।
प्रजापती रोहिण्यामग्निमसृजत। तं देवा रोहिण्यामादधत।
ततो वै ते सर्वान्रोहानरोहन्। तद्रोहिण्यै रोहिणित्वम्। यो
रोहिण्यामग्निमाधत्ते। ऋध्नोत्येव। सर्वान्रोहान्रोहति। देवा वै
भद्राः सन्तोऽग्निमाधित्सन्त॥७॥

तेषा॒मना॑हितोऽ॒ग्निरासी॑त्। अथै॒भ्यो वा॒मं व॒स्वपा॑क्रामत्।
 ते पुन॑र्व॒स्वोरा॑दधत्। ततो॒ वै तान् वा॒मं व॒सूपा॑वर्तत्। यः
 पु॒राऽभ॒द्रः स॒न्पापी॑या॒न्त्स्यात्। स पुन॑र्व॒स्वोर॒ग्निमा॑दधीत्।
 पुन॑रे॒वैनं॑ वा॒मं व॒सूपा॑वर्तते। भ॒द्रो भ॑वति। यः
 का॒मये॑त् दानका॑मा मे प्र॒जाः स्यु॒रिति॑। स पू॒र्वयोः॑
 फल्गु॑न्यो॒र॒ग्निमा॑दधीत्॥८॥

अ॒र्य॒म्णो वा ए॒तन्न॑क्ष॒त्रम्। यत्पूर्वे॑ फल्गु॑नी। अ॒र्यमे॒ति तमा॑हुर्यो
 ददा॑ति। दान॑कामा अस्मै प्र॒जा भ॑वन्ति। यः का॒मये॑त् भ॒गी
 स्या॒मिति॑। स उत्त॑रयोः फल्गु॑न्यो॒र॒ग्निमा॑दधीत्। भग॑स्य॒ वा
 ए॒तन्न॑क्ष॒त्रम्। यदुत्त॑रे॒ फल्गु॑नी। भ॒ग्येव॑ भ॑वति। का॒ल॒क॒ञ्जा वै
 नामा॑सुरा आसन्॥९॥

ते सु॒व॒र्गाय॑ लो॒काया॒ग्निम॑चिन्वत्। पुरु॑ष इष्ट॑का॒मुपा॑दधात्-
 पुरु॑ष इष्ट॑काम्। स इन्द्रो॑ ब्राह्म॒णो ब्रुवा॑ण॒ इष्ट॑का॒मुपा॑धत्त।
 ए॒षा मे॑ चि॒त्रा ना॑मेति। ते सु॒व॒र्गं लो॒कमा॑ प्रा॒रोह॑न्। स
 इन्द्र॑ इष्ट॑का॒मावृ॑हत्। तेऽवा॑कीर्यन्त। येऽवा॑कीर्यन्त। त
 ऊ॒र्णाव॑भयोऽभवन्। द्वावु॑द॒पत॑ताम्॥१०॥

तौ दि॒व्यौ श्वा॑ना॒वभ॑वताम्। यो भ्रातृ॑व्यवा॒न्त्स्यात्। स
 चि॒त्राया॑म॒ग्निमा॑दधीत्। अ॒व॒कीर्ये॑व भ्रातृ॑व्यान्। ओजो॑
 बल॑मिन्द्रि॒यं वी॒र्य॑मा॒त्मन्ध॑त्ते। व॒सन्तो॑ ब्राह्म॒णोऽ॒ग्निमा॑दधीत्।
 व॒सन्तो॑ वै ब्रा॒ह्म॒णस्य॑तुः। स्व ए॒वैन॑मृतावा॒धाय॑। ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सी

भवति। मुखं वा एतद्वतूनाम्॥११॥

यद्वसन्तः। यो वसन्ताऽग्निमाधत्ते। मुख्यं एव भवति। अथो योनिमन्तमेवेनं प्रजातमाधत्ते। ग्रीष्मे राजन्यं आदधीत। ग्रीष्मो वै राजन्यस्यर्तुः। स्व एवेनमृतावाधाय। इन्द्रियावी भवति। शरदि वैश्यं आदधीत। शरद्वै वैश्यस्यर्तुः॥१२॥

स्व एवेनमृतावाधाय। पशुमान्भवति। न पूर्वयोः फल्गुन्योरग्निमादधीत। एषा वै जघन्या रात्रिः संवत्सरस्य। यत्पूर्वं फल्गुनी। पृष्टित एव संवत्सरस्याग्निमाधाय। पापीयान्भवति। उत्तरयोरा दधीत। एषा वै प्रथमा रात्रिः संवत्सरस्य। यदुत्तरे फल्गुनी। मुखत एव संवत्सरस्याग्निमाधाय। वसीयान्भवति। अथो खलु। यदैवेनं यज्ञ उपनमेत्। अथादधीत। सैवास्यर्द्धिः॥१३॥

खल्वाधित्सन्त फल्गुन्योरग्निमादधीतासन्नपततामृतूनां वैश्यस्यर्तुरुत्तरे फल्गुनी षट्॥—[२]

उद्धन्ति। यदेवास्यां अमेध्यम्। तदपहन्ति। अपोऽवोक्षति शान्त्यै। सिकता निवपति। एतद्वा अग्नेर्वैश्वानरस्य रूपम्। रूपेणैव वैश्वानरमवरुन्धे। ऊषां निवपति। पुष्टिर्वा एषा प्रजननम्। यदूषाः॥१४॥

पुष्ट्यामेव प्रजननेऽग्निमाधत्ते। अथो संज्ञानं एव। संज्ञानं ह्येतत्पशूनाम्। यदूषाः। द्यावापृथिवी सहास्ताम्। ते वियती अभ्रूताम्। अस्त्वेव नौ सह यज्ञियमिति। यदमुष्या

य॒ज्ञिय॒मासी॑त्। तद॒स्याम॑दधात्। त ऊ॒षा॑ अभवन्॥१५॥

यद॒स्या य॒ज्ञिय॒मासी॑त्। तद॒मुष्या॑मदधात्। तद॒दश्च॒न्द्रम॑सि
कृ॒ष्णम्। ऊ॒षा॑न्नि॒वप॑न्नदो ध्या॑येत्। द्यावा॑पृ॒थिव्यो॑रे॒व
य॒ज्ञिये॒ऽग्नि॑माधत्ते। अ॒ग्निर्दे॒वेभ्यो॑ नि॒लाय॑त। आ॒खू रू॒पं
कृ॒त्वा। स पृ॑थि॒वीं प्रा॑वि॒शत्। स ऊ॒तीः कु॑र्वा॒णः पृ॑थि॒वीम॑नु
सम॑चरत्। तदा॑खुकरी॒षम॑भवत्॥१६॥

यदा॑खुकरी॒षः सं॑म्भारो भव॑ति। यदे॒वास्य॒ तत्र॒ न्य॑क्तम्।
तदे॒वावरु॑न्धे। ऊ॒र्जं वा ए॒तः र॑सं पृ॒थिव्या॑ उ॒पदी॑का
उद्दि॑हन्ति। यद्व॒ल्मीक॑म्। यद्व॒ल्मीक॑व॒पा सं॑म्भारो भव॑ति।
ऊ॒र्जमे॒व र॑सं पृ॒थिव्या॑ अवरु॑न्धे। अथो॒ श्रोत्र॑मे॒व। श्रोत्र॑ः
ह्ये॒तत्पृ॑थि॒व्याः। यद्व॒ल्मीकः॑॥१७॥

अव॑धिरो भवति। य ए॒वं वेद॑। प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत।
तासा॑म॒न्नमु॑पा॒क्षीय॑त। ताभ्यः॒ सूद॑मु॒पप्रा॑भि॒नत्। ततो॒ वै
तासा॑म॒न्नं ना॑क्षीयत। यस्य॒ सूदः॑ सं॒भारो॑ भव॑ति। नास्य॑
गृ॒हेऽन्नं॑ क्षीयते। आपो॒ वा इ॒दम॑ग्रे॒ सलि॑लमा॑सीत्। तेन॑
प्र॒जाप॑तिरश्राम्यत्॥१८॥

क॒थमि॒दः स्या॒दिति॑। सोऽप॑श्यत्पुष्कर॒पुर्णं तिष्ठ॑त्।
सोऽम॑न्यत। अस्ति॒ वै तत्। यस्मि॑न्नि॒दम॑धि॒ तिष्ठ॑तीति॑। स
व॑रा॒हो रू॒पं कृ॒त्वोप॑ न्य॒मञ्ज॑त्। स पृ॑थि॒वीम॑ध आ॑र्च्छत्। तस्या॑
उप॑हत्योद॑मञ्जत्। तत्पु॑ष्कर॒पुर्णेऽप्र॑थयत्। यदप्र॑थयत्॥१९॥

तत्पृथिव्यै पृथिवित्वम्। अभूद्वा इदमिति। तद्धूम्यै भूमित्वम्।
तां दिशोऽनु वातः समंवहत्। तां शर्कराभिरदृहत्। शं
वै नोऽभूदिति। तच्छर्कराणां शर्करत्वम्। यद्वराहविहतं
सम्भारो भवति। अस्यामेवाच्छम्बद्वारमग्निमाधत्ते। शर्करा
भवन्ति धृत्यै॥ २०॥

अथो शन्त्वायं। सरैता अग्निराधेय इत्याहुः। आपो वरुणस्य
पत्न्य आसन्। ता अग्निरभ्यध्यायत्। ताः समभवत्। तस्य
रेतः पराऽपतत्। तद्विरण्यमभवत्। यद्विरण्यमुपास्यति।
सरैतसमेवाग्निमाधत्ते। पुरुष इन्ध्रै स्वाद्रेतसो बीभत्सत
इत्याहुः॥ २१॥

उत्तरत उपास्यत्यबीभत्सायै। अति प्रयच्छति। आर्तिमेवाति
प्रयच्छति। अग्निर्देवेभ्यो निलायत। अश्वो रूपं कृत्वा।
सोऽश्वत्थे संवत्सरमतिष्ठत्। तदश्वत्थस्याश्वत्थत्वम्।
यदाश्वत्थः सम्भारो भवति। यदेवास्य तत्र न्यक्तम्।
तदेवावरुन्धे॥ २२॥

देवा वा ऊर्जं व्यभजन्त। तत उदुम्बर उदतिष्ठत्। ऊर्वा
उदुम्बरः। यदौदुम्बरः सम्भारो भवति। ऊर्जमेवावरुन्धे।
तृतीयस्यामितो दिवि सोम आसीत्। तं गायत्र्याऽहरत्। तस्य
पूर्णमच्छिद्यत। तत्पूर्णोऽभवत्। तत्पूर्णस्य पर्णत्वम्॥ २३॥
यस्य पर्णमयः सम्भारो भवति। सोमपीथमेवावरुन्धे।

दे॒वा वै ब्रह्म॑न्नवदन्त। तत्प॒र्ण उपा॑शृणोत्। सु॒श्रवा॒ वै
नाम॑। यत्प॒र्णमयः॑ सम्भा॒रो भव॑ति। ब्रह्म॑व॒र्चसमे॒वाव॑ रुन्धे।
प्र॒जाप॑तिर॒ग्निम॑सृजत। सोऽ॒बिभे॒त्प्र मा॑ धक्ष्य॒तीति॑। त॒
श॒म्याऽश॑मयत्॥ २४॥

तच्छ॒म्यै श॑मित्वम्। यच्छ॒मीम॑यः सम्भा॒रो भव॑ति।
शान्त्या॒ अप्र॑दाहाय। अ॒ग्नेः सृष्ट॑स्य॒ यतः॑। विक॑ङ्क॒तं भा॑
आ॒र्च्छत्। यद्वैक॑ङ्क॒तः सम्भा॒रो भव॑ति। भा॒ एवा॑व॒ रुन्धे।
सह॑दयोऽ॒ग्निरा॒धेय॒ इत्या॑हुः। म॒रुतोऽ॒द्विर॒ग्निम॑तमयन्। तस्य॑
ता॒न्तस्य॒ हृद॑यमाच्छि॒न्दन्। साऽश॑नि॒रभव॑त्। यद॑श॒निह॑तस्य
वृ॒क्षस्य॑ सम्भा॒रो भव॑ति। सह॑दयमे॒वाग्नि॑मा ध॒त्ते॥ २५॥

ऊपां अभवन्नभवद्वल्मीकोऽश्राम्यदप्रंथयद्धृत्यै बीभत्सत् इत्याहू रुन्धे पर्णत्वमशमयदच्छिन्दुः स्त्रीणि

च॥ _____ [३]

द्वा॒दश॑सु॒ विक्रा॑मेष्वा॒ग्निमा॑ द॒धीत॑। द्वा॒दश॑ मा॒साः संव॑त्स॒रः।
सं॒वत्स॑रादे॒वेन॑मव॒रुद्धा॑ ध॒त्ते। यद्द्वा॑द॒शसु॒ विक्रा॑मेष्वा॒ दधी॑त।
परि॑मित॒मव॑ रुन्धीत। चक्षु॑र्निमित॒ आद॑धीत। इ॒यद्द्वा॑द॒श
विक्रा॑मा (३) इति॑। परि॑मितं चै॒वापरि॑मितं चा॒व॑ रुन्धे।
अनृ॑तं वै वा॒चा व॑दति। अनृ॑तं मन॑सा ध्यायति॥ २६॥

चक्षु॑र्वै स॒त्यम्। अ॒द्रा(३)गि॒त्याह॑। अद॑र्श॒मिति॑।
तत्स॒त्यम्। यश्चक्षु॑र्निमितेऽ॒ग्निमा॑ध॒त्ते। स॒त्य ए॒वैन॑मा ध॒त्ते।
तस्मा॑दाहि॒ताग्नि॑र्नानृ॑तं वदेत्। नास्य॑ ब्राह्म॒णोऽना॑श्वान्गृ॒हे
व॑सेत्। स॒त्ये ह्य॑स्या॒ग्निरा॑हितः। आ॒ग्नेयी॑ वै रा॒त्रिः॥ २७॥

आग्नेयाः पशवः। ऐन्द्रमहः। नक्तं गार्हपत्यमा दधाति।
 पशून्नेवाव रुन्धे। दिवाऽऽहवनीयम्। इन्द्रियमेवाव रुन्धे।
 अर्धोदिते सूर्य आहवनीयमा दधाति। एतस्मिन्वै लोके
 प्रजापतिः प्रजा असृजत। प्रजा एव तद्यजमानः सृजते।
 अथो भूतं चैव भविष्यच्चाव रुन्धे॥२८॥

इडा वै मानवी यज्ञानूकाशिन्यासीत्। साऽशृणोत्। असुरा
 अग्निमादधत् इति। तदगच्छत्। त आहवनीयमग्र आदधत्।
 अथ गार्हपत्यम्। अथान्वाहार्यपचनम्। साऽब्रवीत्।
 प्रतीच्येषां श्रीरगात्। भद्रा भूत्वा परा भविष्यन्तीति॥२९॥

यस्यैवमग्निराधीयते। प्रतीच्यस्य श्रीरेति। भद्रो भूत्वा
 पराभवति। साऽशृणोत्। देवा अग्निमादधत् इति। तदगच्छत्।
 तैऽन्वाहार्यपचनमग्र आदधत्। अथ गार्हपत्यम्।
 अथाऽऽहवनीयम्। साऽब्रवीत्॥३०॥

प्राच्येषां श्रीरगात्। भद्रा भूत्वा सुवर्गं लोकमेष्यन्ति।
 प्रजां तु न वैत्स्यन्त इति। यस्यैवमग्निराधीयते। प्राच्यस्य
 श्रीरेति। भद्रो भूत्वा सुवर्गं लोकमैति। प्रजां तु न विन्दते।
 साऽब्रवीदिडा मनुम्। तथा वा अहं तवाग्निमाधास्यामि।
 यथा प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जनिष्यसे॥३१॥

प्रत्यस्मिँल्लोके स्थास्यसि। अभि सुवर्गं लोकं जेष्यसीति।
 गार्हपत्यमग्र आदधात्। गार्हपत्यं वा अनु प्रजाः
 पशवः प्रजायन्ते। गार्हपत्येनैवास्मै प्रजां पशून्प्राजनयत्।

अथा॑न्वाहार्य॑पच॑नम्। ति॒र्यङ्ङि॒व वा अ॒यं लो॒कः। अ॒स्मिन्ने॒व
तेन॑ लो॒के प्रत्य॑तिष्ठत्। अथा॑ऽऽह॒वनी॑यम्। तेनै॒व सु॒वर्गं
लो॒कम॒भ्यज॑यत्॥ ३२॥

यस्यै॒वम॒ग्निरा॑धी॒यते॑। प्र प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र्मि॒थुनै॑र्जा॒यते।
प्रत्य॑स्मि॒ल्लो॒के ति॑ष्ठति। अ॒भि सु॒वर्गं लो॒कं ज॑यति। यस्य
वा अ॒यथा॑दे॒वतम॒ग्निरा॑धी॒यते॑। आ दे॒वता॑भ्यो वृ॒श्च्यते।
पापी॑यान्भवति। यस्य॑ यथादे॒वतम्। न दे॒वता॑भ्य॒ आवृ॑श्च्यते।
वसी॑यान्भवति॥ ३३॥

भृ॒गूणां॑ त्वाऽङ्गि॑रसां व्रतपते व्र॒तेना॑द॒धामी॑ति॒ भृ॒ग्वङ्गि॑रसा॒-
माद॑ध्यात्। आ॒दि॒त्यानां॑ त्वा दे॒वानां॑ व्रतपते व्र॒तेना॑द॒धामी॑-
त्य॒न्यासां॑ ब्राह्म॑णीनां प्र॒जाना॑म्। वरु॑णस्य त्वा रा॒ज्ञो
व्रतपते व्र॒तेना॑द॒धामी॑ति॒ राज्ञः॑। इन्द्र॑स्य त्वेन्द्रि॒येण॑ व्रतपते
व्र॒तेना॑द॒धामी॑ति॒ राज॒न्यस्य॑। मनो॑स्त्वा ग्राम॒ण्यो व्रतपते
व्र॒तेना॑द॒धामि॑ति॒ वैश्य॑स्य। ऋ॒भूणां॑ त्वा दे॒वानां॑ व्रतपते
व्र॒तेना॑द॒धामी॑ति॒ रथका॑रस्य। यथा॑दे॒वतम॒ग्निरा॑धी॒यते। न
दे॒वता॑भ्य॒ आवृ॑श्च्यते। वसी॑यान्भवति॥ ३४॥

ध्या॒यति॒ वै रा॒त्रिश्चा॑व॒रुन्धे॒ भवि॑ष्यन्तीत्य॒ब्रवी॑न्न॒निष्य॑से॒ऽजय॑द्वसी॒यान्भव॑ति॒ नवं॑ च॥ — [४]

प्र॒जाप॑तिर्वा॒चः स॒त्यम॑पश्यत्। तेना॒ग्निमा॑धत्त। तेन॒ वै स
आ॑र्ध्नीत्। भूर्भु॒वः सु॒वरि॑त्याह। ए॒तद्वै वा॒चः स॒त्यम्। य
ए॒तेना॒ग्निमा॑धत्ते। ऋ॒ध्नो॒त्येव। अथो॑ स॒त्यप्रा॑शूरे॒व भ॑वति।
अथो॒ य ए॒वं वि॒द्वान॑भि॒चर॑ति। स्तृ॒णुत॑ ए॒वैन॑म्॥ ३५॥

भूरित्याह। प्रजा एव तद्यजमानः सृजते। भुव इत्याह।
अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति। सुवरित्याह। सुवर्ग एव
लोके प्रतितिष्ठति। त्रिभिरक्षरैर्गार्हपत्यमा दधाति। त्रयं
इमे लोकाः। एष्वेवैनं लोकेषु प्रतिष्ठितमाधत्ते। सर्वैः
पञ्चभिराहवनीयम्॥३६॥

सुवर्गाय वा एष लोकायाधीयते। यदाहवनीयः। सुवर्ग
एवास्मै लोके वाचः सत्यः सर्वमाप्नोति। त्रिभिर्गार्हपत्यमा
दधाति। पञ्चभिराहवनीयम्। अष्टौ सम्पद्यन्ते। अष्टाक्षरा
गायत्री। गायत्रौऽग्निः। यावानेवाग्निः। तमाधत्ते॥३७॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत। ता अस्मात्सृष्टाः पराचीरायन्।
ताभ्यो ज्योतिरुदङ्गृह्णात्। तं ज्योतिः पश्यन्तीः प्रजा अभि
समावर्तन्त। उपरीवाग्निमुद्गृह्णीयादुद्धरन्। ज्योतिरेव पश्यन्तीः
प्रजा यजमानमभि समावर्तन्ते। प्रजापतेरक्ष्यंश्चयत्।
तत्पराऽपतत्। तदश्वोऽभवत्। तदश्वस्याश्वत्वम्॥३८॥

एष वै प्रजापतिः। यदग्निः। प्राजापत्योऽश्वः। यदश्वं
पुरस्तान्नयति। स्वमेव चक्षुः पश्यन्प्रजापतिरनूदेति।
वज्री वा एषः। यदश्वः। यदश्वं पुरस्तान्नयति। जातानेव
भ्रातृव्यान्प्रणुदते। पुनरा वर्तयति॥३९॥

जनिष्यमाणानेव प्रतिनुदते। न्याहवनीयो गार्हपत्य-
मकामयत। निगार्हपत्य आहवनीयम्। तौ विभाजं

नाशक्रोत्। सोऽश्वः पूर्ववाङ्मत्वा। प्राञ्चं पूर्वमुदवहत्।
तत्पूर्ववाहः पूर्ववाङ्मत्। यदश्वं पुरस्तान्नयति। विभक्ति-
रेवैनयोः सा। अथो नानावीर्यावेवैनौ कुरुते॥४०॥

यदुपर्युपरि शिरो हरेत्। प्राणान् विच्छिन्द्यात्। अधोऽधः
शिरो हरति। प्राणानां गोपीथाय। इयत्यग्रे हरति।
अथेयत्यथेयति। त्रयं इमे लोकाः। एष्वेवैनं लोकेषु
प्रतिष्ठितमाधत्ते। प्रजापतिरग्निमसृजत। सोऽबिभेत्प्र मां
धक्ष्यतीति॥४१॥

तस्य त्रेधा महिमानं व्यौहत्। शान्त्या अप्रदाहाय।
यत्रेधाऽग्निराधीयते। महिमानमेवास्य तद्व्यूहति। शान्त्या
अप्रदाहाय। पुनरा वर्तयति। महिमानमेवास्य सन्दधाति।
पशुर्वा एषः। यदश्वः। एष रुद्रः॥४२॥

यदग्निः। यदश्वस्य पदेऽग्निमादध्यात्। रुद्राय पशूनपिदध्यात्।
अपशुर्यजमानः स्यात्। यन्नाक्रमयेत्। अनवरुद्धा अस्य
पशवः स्युः। पार्श्वत आक्रमयेत्। यथाऽऽहितस्याग्नेरङ्गारा
अभ्यववर्तेरन्। अवरुद्धा अस्य पशवो भवन्ति। न
रुद्रायापिदधाति॥४३॥

त्रीणि हवींषि निर्वपति। विराजं एव विक्रान्तं यजमानोऽनु
विक्रमते। अग्नये पवमानाय। अग्नये पावकाय। अग्नये
शुचये। यदग्नये पवमानाय निर्वपति। पुनात्येवैनम्। यदग्नये

पाव॒काय॑। पू॒त ए॒वास्मिन्नु॒न्नाद्यं॑ दधाति। यद॒ग्नये॒ शुच॑ये।
ब्र॒ह्मव॑र्च॒समे॒वास्मिन्नु॒परि॑ष्टाद॒धाति॥४४॥

ए॒न॒मा॒ह॒व॒नीयं॑ धत्तेऽश्व॒त्वं वर्त॑यति कुरु॒त् इति॑ रु॒द्रो द॑धाति यद॒ग्नये॒ शुच॑य॒ एकं॑ च॥—[५]

दे॒वा॒सुराः॑ संय॑त्ता आसन्। ते दे॒वा वि॑ज॒यमु॑प॒यन्तः॑। अ॒ग्नौ
वा॒मं व॒सु सं न्य॑दधत्। इ॒दमु॑ नो भविष्यति। यदि॑ नो
जे॒ष्यन्तीति॑। तद॒ग्निर्नो॑त्सह॒मश॑क्रोत्। तत् त्रे॒धा वि॒न्य॑दधात्।
प॒शुषु॒ तृती॑यम्। अ॒प्सु तृती॑यम्। आ॒दि॒त्ये तृती॑यम्॥४५॥

तद्दे॒वा वि॒जित्य॑। पुन॒रवा॑रु॒रुत्सन्त॑। तेऽ॒ग्नये॒ पव॑मानाय
पु॒रो॒डाश॑म॒ष्टाकं॑ पा॒लं नि॑र॒वप॑न्। प॒शवो॑ वा अ॒ग्निः पव॑मानः।
यदे॒व प॒शुष्वासी॑त्। तत्ते॒नाव॑रुन्धत्। तेऽ॒ग्नये॒ पाव॑काय॑। आपो॑
वा अ॒ग्निः पा॑व॒कः। यदे॒वाप्स्वासी॑त्। तत्ते॒नाव॑रुन्धत्॥४६॥

तेऽ॒ग्नये॒ शुच॑ये। असौ॑ वा आ॒दि॒त्योऽ॒ग्निः शुचिः॑। यदे॒वादि॒त्य
आसी॑त्। तत्ते॒नाव॑रुन्धत्। ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति। त॒नुवो॑ वावै॒ता
अ॒ग्न्याधे॑यस्य। आ॒ग्ने॒यो वा अ॒ष्टाकं॑ पा॒लोऽ॒ग्न्याधे॑यमि॒ति। यत्तं
निर्व॑पेत्। नै॒तानि॑। यथाऽऽ॒त्मा स्या॑त्॥४७॥

नाङ्गा॑नि। ता॒दृगे॒व तत्। यदे॒तानि॑ निर्व॑पेत्। न तम्।
यथाऽङ्गा॑नि॒ स्युः। ना॒त्मा। ता॒दृगे॒व तत्। उ॒भया॑नि स॒ह
नि॒रुप्या॑णि। य॒ज्ञस्य॑ सा॒त्मत्वा॑य॑। उ॒भयं॑ वा ए॒तस्येन्द्रि॑यं
वी॒र्य॑माप्यते॥४८॥

योऽ॒ग्निमा॑ध॒त्ते। ऐ॒न्द्रा॒ग्नमे॑का॒दश॑कपा॒लम॒नु निर्व॑पेत्। आ॒दि॒त्यं

चरुम्। इन्द्राग्नी वै देवानामयातमायामानौ। ये एव देवते
अयातयाग्नी। ताभ्यामेवास्मा इन्द्रियं वीर्यमव रुन्धे।
आदित्यो भवति। इयं वा अदितिः। अस्यामेव प्रतितिष्ठति।
धेन्वै वा एतद्रेतः॥४९॥

यदाज्यम्। अनडुहस्तण्डुलाः। मिथुनमेवावरुन्धे। घृते भवति।
यज्ञस्यालूक्षान्तत्वाय। चत्वारं आर्षेयाः प्राश्नन्ति। दिशामेव
ज्योतिषि जुहोति। पशवो वा एतानि हवींषि। एष रुद्रः।
यदग्निः॥५०॥

यत्सद्य एतानि हवींषि निर्वपेत्। रुद्राय पशूनपि दध्यात्।
अपशुर्यजमानः स्यात्। यन्नानुनिर्वपेत्। अनवरुद्धा अस्य
पशवः स्युः। द्वादशसु रात्रीष्वनु निर्वपेत्। संवत्सरप्रतिमा
वै द्वादश रात्रयः। संवत्सरेणैवास्मै रुद्रं शमयित्वा।
पशूनवरुन्धे। यदेकमेकमेतानि हवींषि निर्वपेत्॥५१॥

यथा त्रीण्यावपनानि पूरयेत्। तादृक्तत्। न प्रजनन-
मुच्छिंषेत्। एकं निरुप्य। उत्तरे समस्येत्। तृतीयमेवास्मै
लोकमुच्छिंषति प्रजननाय। तं प्रजया पशुभिरनु
प्रजायते। अथो यज्ञस्यैवैषाऽभिक्रान्तिः। रथचक्रं प्रवर्तयति।
मनुष्यरथेनैव देवरथं प्रत्यवरोहति॥५२॥

ब्रह्मवादिनो वदन्ति। होतव्यमग्निहोत्राँ(३) न होतव्या(३)
मिति। यद्यजुषा जुहुयात्। अयथापूर्वमाहुती जुहुयात्।

यन्न जुहुयात्। अग्निः परा भवेत्। तूष्णीमेव होतव्यम्।
यथापूर्वमाहुती जुहोति। नाग्निः पराभवति। अग्नीधे
ददाति॥५३॥

अग्निमुखानेवर्तून्प्रीणाति। उपबर्हणं ददाति। रूपाणामव-
रुद्धै। अश्वं ब्रह्मणै। इन्द्रियमेवावरुन्धे। धेनुं होत्रै।
आशिषं एवावरुन्धे। अनङ्गाहमध्वर्यवै। वह्निर्वा अनङ्गान्।
वह्निरध्वर्युः॥५४॥

वह्निनैव वह्निं यज्ञस्यावरुन्धे। मिथुनौ गावौ ददाति।
मिथुनस्यावरुद्धै। वासो ददाति। सर्वदेवत्यं वै वासः। सर्वा
एव देवताः प्रीणाति। आ द्वादशभ्यो ददाति। द्वादश मासाः
संवत्सरः। संवत्सर एव प्रतितिष्ठति। काममूर्ध्वं देयम्।
अपरिमितस्यावरुद्धै॥५५॥

आदित्ये तृतीयमप्स्वासीत्ततेनावारुन्धत् स्यादाप्यते रेतोऽग्निरकमेकमेतानि हवींषि
निर्वपेत्प्रत्यवरोहति ददात्यध्वर्युर्देयमेकं च॥ [६]

घर्मः शिरस्तदयमग्निः। सम्प्रियः पशुभिर्भुवत्। छुर्दिस्तोकाय
तनयाय यच्छ। वातः प्राणस्तदयमग्निः। सम्प्रियः
पशुभिर्भुवत्। स्वदितं तोकाय तनयाय पितुं पंच। प्राचीमनु
प्रदिशं प्रेहि विद्वान्। अग्नेरग्ने पुरो अग्निर्भवेह। विश्वा आशा
दीद्यानो विभाहि। ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे॥५६॥

अर्कश्चक्षुस्तदसौ सूर्यस्तदयमग्निः। सम्प्रियः पशुभिर्भुवत्।

यत्ते शुक्र शुक्रं वर्चः शुक्रा तनूः। शुक्रं ज्योतिरजस्रम्।
तेन मे दीदिहि तेन त्वाऽऽदधे। अग्निनाऽग्ने ब्रह्मणा। आनशे
व्यानशे सर्वमायुर्व्यानशे। ये ते अग्ने शिवे तनुवौ। विराद्ध
स्वराद्ध। ते माविंशतां ते मा जिन्वताम्॥५७॥

ये ते अग्ने शिवे तनुवौ। सम्राद्धाभिभूश्च। ते माविंशतां ते मा
जिन्वताम्। ये ते अग्ने शिवे तनुवौ। विभूश्च परिभूश्च। ते मा
विंशतां ते मा जिन्वताम्। ये ते अग्ने शिवे तनुवौ। प्रभ्वी
च प्रभूतिश्च। ते मा विंशतां ते मा जिन्वताम्। यास्ते अग्ने
शिवास्तनुवः। ताभिस्त्वाऽऽदधे। यास्ते अग्ने घोरास्तनुवः।
ताभिर्मुं गच्छ॥५८॥

चतुष्पदे जिन्वतां तनुवस्त्रीणि च॥ [७]

इमे वा एते लोका अग्रयः। ते यदव्यावृत्ता आधीयेरन्।
शोचयेयुर्यजमानम्। घर्मः शिर इति गार्हपत्यमा दधाति।
वातः प्राण इत्यन्वाहार्यपचनम्। अर्कश्चक्षुरित्याहवनीयम्।
तेनैवैनान्व्यावर्तयति। तथा न शोचयन्ति यजमानम्।
रथन्तरमभिगायते गार्हपत्य आधीयमाने। रथन्तरो वा
अयं लोकः॥५९॥

अस्मिन्नेवैनं लोके प्रतिष्ठितमा धत्ते। वामदेव्यमभिगायत
उद्ध्रियमाणे। अन्तरिक्षं वै वामदेव्यम्। अन्तरिक्ष
एवैनं प्रतिष्ठितमाधत्ते। अथो शान्तिर्वै वामदेव्यम्।
शान्तमेवैनं पशव्यमुद्धरते। बृहदभिगायत आहवनीय

आधीयमाने। बार्हतो वा असौ लोकः। अमुष्मिन्नेवैनं लोके
प्रतिष्ठितमाधत्ते। प्रजापतिरग्निमसृजत॥६०॥

सोऽश्वोऽवारो भूत्वा पराडैत्। तं वारवन्तीयेनावारयत।
तद्वारवन्तीयस्य वारवन्तीयत्वम्। श्यैतेन श्येती अंकुरुत।
तच्छैतस्य श्यैतत्वम्। यद्वारवन्तीयमभि गायते।
वारयित्वैवैनं प्रतिष्ठितमा धत्ते। श्यैतेन श्येती कुरुते।
घर्मः शिर इति गार्हपत्यमादधाति। सशीर्षाणमेवैनमा
धत्ते॥६१॥

उपैनमुत्तरो यज्ञो नमति। रुद्रो वा एषः। यदग्निः। स
आधीयमान ईश्वरो यजमानस्य पशून् हिंसितोः।
सम्प्रियः पशुभिर्भुवदित्याह। पशुभिरेवैनं सम्प्रियं
करोति। पशूनामहिंसायै। छुर्दिस्तोकाय तनयाय
यच्छेत्याह। आशिषमेवैतामा शास्ते। वातः प्राण
इत्यन्वाहार्यपचनम्॥६२॥

सप्राणमेवैनमा धत्ते। स्वदितं तोकाय तनयाय पितुं पचेत्याह।
अन्नमेवास्मै स्वदयति। प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहिं विद्वानित्याह।
विभक्तिरेवैनयोः सा। अथो नानावीर्यावेवैनौ कुरुते। ऊर्ज
नो धेहि द्विपदे चतुष्पद इत्याह। आशिषमेवैतामा शास्ते।
अर्कश्चक्षुरित्याहवनीयम्। अर्को वै देवानामन्नम्॥६३॥

अन्नमेवाव रुन्धे। तेन मे दीदिहीत्याह। समिन्ध एवैनम्।
आनशे व्यानश इति त्रिरुदिङ्गयति। त्रय इमे लोकाः।

ए॒ष्वै॒वैनं॑ लो॒केषु॑ प्र॒ति॒ष्ठि॒त॒मा ध॑त्ते। तत्तथा॒ न का॒र्यम्।
 वी॒ङ्गि॒त॒मप्र॑ति॒ष्ठि॒त॒मा द॑धीत। उ॒द्धृत्यै॒वाधा॑याभि॒मन्त्रि॑यः।
 अ॒वी॒ङ्गि॒तमे॒वैनं॑ प्र॒ति॒ष्ठि॒त॒माध॑त्ते। वि॒राट् स्वर॑ाट् यास्ते
 अ॒ग्ने शि॒वास्त॒नुव॑स्ताभि॒स्त्वाऽऽद॑ध इत्या॒ह। ए॒ता वा
 अ॒ग्नेः शि॒वास्त॒नुवः॑। ताभि॑रे॒वैन॑ꣳ स॒मर्ध॑यति। यास्ते॑ अ॒ग्ने
 घो॒रास्त॒नुव॑स्ताभि॒रमुं॑ ग॒च्छेति॑ ब्रूया॒द्यं द्वि॑ष्यात्। ताभि॑रे॒वैनं॑
 परा॑भावयति॥६४॥

लो॒कोऽसृ॑जतैन॒माध॑त्तेऽन्वाहार्य॒पच॑नं दे॒वाना॒मन्न॑मे॒नं प्र॑ति॒ष्ठि॒त॒माध॑त्ते पञ्चं च॥—————[८]

श॒मीग॒र्भादग्निं॑ म॒न्थ॑ति। ए॒षा वा अ॒ग्नैर्य॑ज्ञि॒यां त॒नूः।
 ता॒मेवा॒स्मै ज॑नयति। अ॒दि॒तिः पु॒त्रका॑मा। सा॒ध्येभ्यो॑ दे॒वेभ्यो॑
 ब्र॒ह्मो॒दन॑म॒पच॑त्। तस्या॑ उ॒च्छे॒षण॑मददुः। तत्प्रा॒श्नात्।
 सा रे॒तोऽध॑त्त। तस्यै॑ धा॒ता चा॑र्य॒मा चा॑जायेताम्। सा
 द्वि॒तीय॑म॒पच॑त्॥६५॥

तस्या॑ उ॒च्छे॒षण॑मददुः। तत्प्रा॒श्नात्। सा रे॒तोऽध॑त्त। तस्यै॑
 मि॒त्रश्च॒ वरु॑णश्चाजायेताम्। सा तृ॒तीय॑म॒पच॑त्। तस्या॑
 उ॒च्छे॒षण॑मददुः। तत्प्रा॒श्नात्। सा रे॒तोऽध॑त्त। तस्या॑ अ॒शंश्च॒
 भग॑श्चाजायेताम्। सा च॑तु॒र्थम॑पचत्॥६६॥

तस्या॑ उ॒च्छे॒षण॑मददुः। तत्प्रा॒श्नात्। सा रे॒तोऽध॑त्त। तस्या॑
 इन्द्र॑श्च॒ वि॒वस्वा॑श्चाजायेताम्। ब्र॒ह्मो॒दनं॑ प॒चति॑। रे॒तं ए॒व
 तद॑धाति। प्रा॒श्नन्ति॑ ब्रा॒ह्म॒णा ओ॒दन॑म्। यदाज्य॑मु॒च्छि॒ष्यते॑।
 तेन॑ स॒मिधो॑ऽभ्यज्या द॑धाति। उ॒च्छे॒षणा॑द्वा अ॒दि॒ती

रेतोऽधत्त॥६७॥

उच्छेषणादेव तद्रेतो धत्ते। अस्थि वा एतत्। यत्समिधः।
एतद्रेतः। यदाज्यम्। यदाज्येन समिधोऽभ्यज्यादधाति।
अस्थ्येव तद्रेतसि दधाति। तिस्र आदधाति मिथुनत्वाय।
इयंतीर्भवन्ति। प्रजापतिना यज्ञमुखेन सम्मिताः॥६८॥

इयंतीर्भवन्ति। यज्ञपुरुषा सम्मिताः। इयंतीर्भवन्ति। एतावद्वे
पुरुषे वीर्यम्। वीर्यसम्मिताः। आर्द्रा भवन्ति। आर्द्रमिव हि
रेतः सिच्यते। चित्रियस्याश्वत्थस्यादधाति। चित्रमेव भवति।
घृतवंतीभिरा दधाति॥६९॥

एतद्वा अग्नेः प्रियं धाम्। यद्धृतम्। प्रियेणैवेनं धाम्ना
समर्धयति। अथो तेजसा। गायत्रीभिर्ब्राह्मणस्यादध्यात्।
गायत्रच्छन्दा वै ब्राह्मणः। स्वस्य छन्दसः प्रत्ययनस्त्वाय।
त्रिष्टुभी राजन्यस्य। त्रिष्टुच्छन्दा वै राजन्यः। स्वस्य
छन्दसः प्रत्ययनस्त्वाय॥७०॥

जगंतीभिर्वैश्यस्य। जगंतीछन्दा वै वैश्यः। स्वस्य छन्दसः
प्रत्ययनस्त्वाय। त९ संवत्सरं गोपायेत्। संवत्सर९
हि रेतो हितं वर्धते। यद्येन९ संवत्सरे नोपनमेत्।
समिधः पुनरादध्यात्। रेत एव तद्धितं वर्धमानमेति। न
मा९ समश्जीयात्। न स्त्रियमुपेयात्॥७१॥

यन्मा९ समश्जीयात्। यत्स्त्रियमुपेयात्। निर्वीर्यः स्यात्।

नैनंम॒ग्निरुप॑नमेत्। श्व आ॒धा॒स्यमा॑नो ब्रह्मो॒द॒नं प॑चति।
आ॒दि॒त्या वा इ॒त उ॑त्त॒माः सु॑व॒र्गं लो॒कमा॑यन्। ते वा इ॒तो
यन्तं॑ प्रति॑नुदन्ते। ए॒ते खलु॑ वावादि॒त्याः। यद्वा॑ह्म॒णाः। तैरे॒व
स॒न्त्वं ग॑च्छति॥ ७२॥

नैनं॑ प्रति॑नुदन्ते। ब्रह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति। क्वा॑ सः।
अ॒ग्निः का॒र्यः। यो॑ऽस्मै प्र॒जां प॒शून्प्र॑ज॒नय॑तीति।
शल्कै॒स्ता॒ऽरात्रि॑म॒ग्निमि॑न्धीत। तस्मि॑न्नुपव्युषम॒रणी॑ निष्ट॑पेत्।
यथ॑र्ष॒भाय॑ वाशि॒ता न्या॑विच्छा॒यति॑। ता॒दृगे॒व तत्। अ॒पो॒दूह्य॑
भस्मा॒ग्निं म॑न्थति॥ ७३॥

सैव साऽग्नेः सन्त॑तिः। तं म॑थित्वा प्राश्चमुद्ध॑रति। सं॒व॒त्स॒रमे॒व
तद्रेतो॑ हि॒तं प्र॑ज॒नय॑ति। अना॑हित॒स्तस्या॒ग्निरित्या॑हुः।
यः स॒मिधो॑ऽना॒धाया॒ग्निमा॑धत्त इति॑। ताः सं॒व॒त्स॒रे
पुर॑स्ता॒दाद॑ध्यात्। सं॒व॒त्स॒रादे॒वैन॑मव॒रुध्या॑धत्ते। यदि॑
सं॒व॒त्स॒रेऽना॑द॒ध्यात्। द्वा॒द॒श्यां पुर॑स्ता॒दाद॑ध्यात्।
सं॒व॒त्स॒रप्र॑तिमा॒ वै द्वा॑द॒श रा॒त्रयः॑। सं॒व॒त्स॒रमे॒वास्या॑हि॒ता
भव॑न्ति। यदि॑ द्वा॒द॒श्यां ना॑द॒ध्यात्। त्र्य॒हे पुर॑स्ता॒दाद॑ध्यात्।
आ॒हि॒ता ए॒वास्य॑ भवन्ति॥ ७४॥

द्वितीयमपचच्चतुर्थमपचददितौ रेतोऽधत्त सम्मिता घृतवतीभिरादधाति राजन्यः स्वस्य छन्दसः
प्रत्ययनस्त्वार्येयाद्रच्छति मन्थति रात्रयश्चत्वारि च॥

[९]

प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत। स रि॑रिचा॒नोऽम॑न्यत।

स तपोऽतप्यत। स आत्मन्वीर्यमपश्यत्। तदवर्धत।
तदस्मात्सहसोर्ध्वमसृज्यत। सा विराडभवत्। तां देवासुरा
व्यगृह्णत। सोऽब्रवीत्प्रजापतिः। मम वा एषा॥७५॥

दोहा एव युष्माकमिति। सा ततः प्राच्युदक्रामत्।
तत्प्रजापतिः पर्यगृह्णात्। अथर्व पितुं मे गोपायेति। सा
द्वितीयमुदक्रामत्। तत्प्रजापतिः पर्यगृह्णात्। नर्य प्रजां मे
गोपायेति। सा तृतीयमुदक्रामत्। तत्प्रजापतिः पर्यगृह्णात्।
शःस्य पशून्मे गोपायेति॥७६॥

सा चतुर्थमुदक्रामत्। तत्प्रजापतिः पर्यगृह्णात्। सप्रथ सभां
मे गोपायेति। सा पञ्चममुदक्रामत्। तत्प्रजापतिः पर्यगृह्णात्।
अहे बुध्निय मन्त्रं मे गोपायेति। अग्नीन् वाव सा तान्व्यक्रमत।
तान्प्रजापतिः पर्यगृह्णात्। अथो पङ्क्तिमेव। पङ्क्तिर्वा एषा ब्राह्मणे
प्रविष्टा॥७७॥

तामात्मनोऽधि निर्मिमीते। यदग्निराधीयते। तस्मादेतावन्तो-
ऽग्नय आधीयन्ते। पाङ्क्तं वा इदं सर्वम्। पाङ्क्तैव पाङ्क्तं
स्पृणोति। अथर्व पितुं मे गोपायेत्याह। अन्नमेवैतेन स्पृणोति।
नर्य प्रजां मे गोपायेत्याह। प्रजामेवैतेन स्पृणोति। शःस्य
पशून्मे गोपायेत्याह॥७८॥

पशून्मेवैतेन स्पृणोति। सप्रथ सभां मे गोपायेत्याह।

स॒भामे॒वैतेनैन्द्रि॒यः॑ स्फु॒णोति॑। अहे॑ बु॒ध्रिय॒ मन्त्रं॑
मे गोपा॒येत्या॑ह। मन्त्र॑मे॒वैतेन॒ श्रियः॑ स्फु॒णोति॑।
यदा॑न्वाहा॒र्यप॑चनेऽन्वाहा॒र्यं प॑चन्ति। तेन॒ सौऽस्या॒भीष्टः॑
प्रीतः॑। यद्गार्ह॑पत्य॒ आज्य॑मधि॒श्रय॑न्ति॒ सम्पत्नी॑र्याजय॑न्ति।
तेन॒ सौऽस्या॒भीष्टः॑ प्रीतः॑। यदा॑हव॒नीये॒ जुह्व॑ति॥७९॥

तेन॒ सौऽस्या॒भीष्टः॑ प्रीतः॑। यत्स॒भायां॑ वि॒जय॑न्ते। तेन॒
सौऽस्या॒भीष्टः॑ प्रीतः॑। यदा॑वस॒थेऽन्नः॑ हर॑न्ति। तेन॒
सौऽस्या॒भीष्टः॑ प्रीतः॑। तथा॑ऽस्य॒ सर्वे॑ प्री॒ता अ॒भीष्टा॒
आधी॑यन्ते। प्र॒वस॑थमे॒ष्यन्ने॒वमु॑प॒तिष्ठे॑तैकमेकम्। यथा॑
ब्राह्म॑णाय॒ गृहे॒वासि॑ने॒ परि॒दाय॑ गृ॒हाने॑ति। ता॒दृगे॒व तत्।
पुन॑रा॒गत्यो॑प॒तिष्ठ॑ते। सा भा॑गेयमे॒वैषां॑ तत्। सा तत्
ऊ॒र्ध्वारो॑हत्। सा रो॑हि॒ण्य॑भवत्। तद्रो॑हि॒ण्यै रो॑हि॒णित्व॑म्।
रो॒हि॒ण्याम॒ग्निमा॑दधी॒त। स्व ए॒वैनं॒ योनौ॒ प्र॒ति॒ष्ठित॑माध॑त्ते।
ऋ॒ध्नोत्ये॑नेन॥८०॥

एषा प॒शून्मे गोपा॑येति॒ प्रवि॑ष्टा प॒शून्मे गोपा॑येत्या॒ह जुह्व॑ति तिष्ठते सप्त च॥—[१०]

ब्रह्म सन्धत्तं कृत्तिकसू॒र्द्धन्ति॑ द्वा॒दश॑सु॒ प्रजा॑प॒तिर्वा॒चो दे॒वासुरा॑स्तद॒ग्निर्नो॒द्धर्मः॑ शिरं॒ इमे वै
शमी॑ग॒र्भात्प्रजा॑प॒तिः स रि॑रि॒चानः॑ स तपः॑ स आ॒त्मन्वी॑र्यं दश॥१०॥

ब्रह्म सन्धत्तं तौ दि॒व्याव॑थो॒ शन्त्वा॒य प्राच्ये॑षां॒ यदु॑पर्यु॒परि॒ यत्स॒द्यः सोऽश्वो॑ऽवा॒रो भू॒त्वा
जग॑तीभि॒रशी॑तिः॥८०॥

ब्रह्म सन्धत्तमृ॒ध्नोत्ये॑नेन॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके प्रथमः
प्रपाठकः समाप्तः॥